

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-10>

УДК 330.341.1:001.895

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ РЕІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT OF INNOVATION ACTIVITY IN THE CONTEXT OF REINDUSTRIALIZATION OF UKRAINIAN ECONOMY

Вірченко Володимир Віталійович

доктор економічних наук, професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9085-6659>

Вірченко Віра Володимирівна

кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0201-9827>

Virchenko Volodymyr, Virchenko Vira
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Стаття присвячена дослідженню сутності, видів, особливостей та ролі інноваційної діяльності в умовах реіндустріалізації економіки, а також проблем та ключових напрямів її розвитку в Україні. Визначено зміст та значення інноваційної діяльності у забезпеченні стійкого, безперешкодного розвитку національної економіки. Проаналізовано основні функції інноваційної діяльності, що характеризують її роль у реіндустріалізації економіки України. Досліджено види інноваційної діяльності та їх взаємозв'язок з комерціалізацією інтелектуальної власності. Проаналізовано сучасний стан та визначено особливості інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні. Запропоновано пріоритетні напрями розвитку та інструменти державної підтримки інноваційної діяльності в контексті реіндустріалізації економіки України.

Ключові слова: інноваційна діяльність, реіндустріалізація економіки, інтелектуальна власність, комерціалізація, інноваційна інфраструктура.

The paper provides comprehensive analysis of the nature, types, features and role of innovation activity in the reindustrialization of the economy, as well as key problems and priorities of its development in Ukraine. The essence and importance of innovation activity in ensuring sustainable, unhindered development of the national economy are determined. The main functions of innovation activity that characterize its role in the reindustrialization of Ukrainian economy are analyzed including reproduction function, capitalization function, transformation function and stimulation function, which implies that introduction of innovations in commercial activity promotes technological renewal of production, as well as economic profit generation through the creation and sale of innovative products. Key types of innovation activities and their relationship with the commercialization of intellectual property are studied. Authors proved that during the reindustrialization of economy commercialization becomes a catalyst and primary cause of innovation activity, ensuring transformation of intellectual property into intangible assets of innovative companies and playing a key role in the development and stable functioning of the entire innovation system of the country. The current state and peculiarities of innovative activity of Ukrainian enterprises are analyzed. The results of the study had demonstrated that insufficient state support and relatively low level of funding for scientific and technical activity in Ukraine, as well as the lack of effective mechanisms for intellectual property commercialization result in low levels of innovation activity of Ukrainian enterprises. Priority directions of development and tools of state support of innovation activity in the context of reindustrialization of economy of Ukraine are investigated including formation of an innovation ecosystem that includes science parks, business incubators, technology transfer centers, and introduction in Ukraine of an effective system of fiscal preferences and mechanism of bank lending and project financing for innovative enterprises.

Keywords: innovation activity, reindustrialization of economy, intellectual property, commercialization, innovation infrastructure.

Постановка проблеми. Інноваційна модернізація виробництва є невід'ємною складовою постіндустріальної трансформації економіки, що супроводжується фундаментальними структурними змінами в системі економічних відносин та перетворенням інтелектуального капіталу на ключовий акселератор соціально-економічного розвитку. Активне впровадження нових інноваційних продуктів і технологічних рішень в усі галузі господарської діяльності не лише гарантує реалізацію економічних інтересів творців інтелектуального продукту, а й формує базис для створення широкого спектру товарів виробничого і споживчого призначення, які демонструють високу конкурентоспроможність на глобальних ринках. Забезпечення інноваційного розвитку виробництва стає особливо важливим у контексті реіндустріалізації національної економіки, яка довгий час страждала від дефіциту інвестиційних ресурсів та достатньо повільного технічного переозброєння промислових підприємств. Таким чином, дослідження пріоритетів розвитку інноваційної діяльності в Україні на основі аналізу сучасного стану вітчизняної економіки та врахування міжнародного досвіду державної підтримки інноваційної діяльності становить актуальну проблему економічної науки і господарської практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність, специфіка та механізм управління інноваційною діяльністю були належним чином висвітлені як у вітчизняній, так і в зарубіжній економічній літературі. Належне місце в розробці даної наукової тематики займають праці Базилевича В.Д., Бажала Ю.М., Бутніка-Сіверського О.Б., Кириленка В.І., Мура А., Никончук В.М., Ольвінської Ю.О., Роджерса Е. та інших. Зокрема, Базилевич В.Д. дослідив сутність, функції та значення інтелектуальної власності у формуванні національної інноваційної системи [1, с. 539]. Кириленко В., Князевич А., Головкова Л. проаналізували сучасний стан, проблеми розвитку та напрями розбудови інноваційної інфраструктури в умовах вітчизняної економіки [2, р. 210–212]. Никончук В.М. розкрила передавальний механізм впливу активної патентної діяльності на інноваційний розвиток економіки [3]. Роджерс Е. комплексно охарактеризував особливості, механізм і детермінанти поширення інновацій в умовах постіндустріальної трансформації економіки [4]. Мур А. проаналізував вплив охорони прав інтелектуальної власності на суспільну корисність і розвиток інноваційної діяльності [5, р. 615].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне результатам наукового пошуку вітчизняних та іноземних дослідників у даній сфері, потрібно відзначити, що в економічній науковій літературі недостатньо уваги приділяється комплексному аналізу особливостей, тенденцій та суперечностей розвитку інноваційної діяльності в умовах реіндустріалізації економіки України. Питання, пов'язані із дослідженням напрямів розвитку інноваційної діяльності в контексті технічного переозброєння вітчизняної промисловості, а також підвищення конкурентоспроможності національної економіки, на наш погляд, так і не отримали належного висвітлення у науковій літературі.

Постановка завдань дослідження. Мета статті полягає у комплексному дослідженні сутності, функцій, видів та особливостей інноваційної діяльності, а також проблем на напрямів її розвитку в умовах реіндустріалізації економіки України. Завдання дослідження підпорядковані досягненню поставленої мети і спрямовані на: вивчення сутності та значення інноваційної діяльності в сучасній економіці; дослідження видів та особливостей інноваційної діяльності; аналіз сучасного стану та проблем інноваційної діяльності в Україні; визначення стратегічних пріоритетів розвитку інноваційної діяльності в контексті реіндустріалізації економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективна інноваційна діяльність, яка пронизує усі ланки системи суспільного відтворення є основою науково-технічного прогресу та стійкого соціально-економічного зростання будь-якої країни, що забезпечує перетворення інтелектуального капіталу у стратегічний актив підприємств та супроводжується активною комерціалізацією інтелектуальної власності. Впровадження у господарський оборот новітніх технічних рішень та продуктів і подальше їх ефективне використання в реальному секторі економіки гарантує успіх як окремим суб'єктам господарювання на внутрішньому ринку, так і державі в цілому.

Досвід економічно розвинутих країн переконливо демонструє, що інноваційна діяльність відіграє ключову роль у нагромадженні інтелектуального капіталу, технічному оновленні промислового виробництва на якісно новому рівні та повноцінній реалізації національного науково-технічного потенціалу в умовах постіндустріальної трансформації світової економіки та глобалізації економічного середовища.

Інноваційна діяльність являє собою комплекс заходів організаційного, науково-технічного та виробничого характеру, що спрямовані на впровадження у господарську діяльність інтелектуального капіталу з метою випуску нових конкурентоспроможних продуктів як споживчого, так і промислового призначення.

На нашу думку, до основних видів інноваційної діяльності належать:

– інноваційно-технічна діяльність, яка пов'язана із проведенням науково-дослідних та дослідно конструкторських робіт, розробкою діючих прототипів нових технологій чи продуктів, удосконаленням їх споживчих характеристик та підготовкою до запуску у виробництво;

– інноваційно-управлінська діяльність, яка передбачає впровадження нововведень у систему організації операційної, фінансової, інвестиційної, маркетингової, логістичної діяльності суб'єкта господарювання, що підвищує його конкурентоспроможність та комерційний потенціал;

– інноваційно-виробнича діяльність, яка пов'язана із впровадженням технологічних (технічних) або організаційних рішень у сфері виробництва, що є новими, корисними та передбачають створення або зміну конструкції засобів виробництва, технології виробництва або складу матеріалів в цілях підвищення продуктивності виробництва або удосконалення споживчих характеристик продукції підприємства;

– інноваційно-інвестиційна, яка пов'язана із вкладенням акумульованих суб'єктом господарювання фінансових ресурсів у інтелектуальний капітал у процесі придбання нових знань, ліцензій на використання винаходів та корисних моделей, інноваційного обладнання та устаткування, ноу-хау та об'єктів комерційної таємниці, що мають практичну і комерційну цінність, а також прямо впливають на конкурентоспроможність організації.

Важливо відзначити, що між інноваційною діяльністю та комерціалізацією інтелектуальної власності існує надзвичайно тісний діалектичний взаємозв'язок. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності у сучасних умовах неможлива без активного залучення інноваційних підприємств, що створюють попит на інтелектуальний капітал і готові інвестувати в нього власні кошти. Водночас сама інноваційна діяльність існує за рахунок неперервного процесу комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, що супроводжується їх трансформацією в інтелектуальний капітал.

При цьому комерціалізація виступає у якості каталізатора і першопричини інноваційної діяльності та господарського обороту об'єктів інтелектуальної власності, забезпечуючи їх трансформацію в інтелектуальний капітал і реалізацію економічних інтересів винахідників у сфері суспільного виробництва. Таким чином, комерціалізація відіграє визначальну роль у розвитку та забезпеченні стабільного функціонування усієї системи інноваційної діяльності, фактично утворюючи її ядро.

Зміст та характер інноваційної діяльності розкривається у тих функціях, які вона здійснює у системі суспільного відтворення, а саме:

1. *Функція стимулювання*, яка полягає у тому, що впровадження у господарську діяльність інновацій забезпечує підприємствам можливість технологічного оновлення виробництва, а також отримання економічного прибутку шляхом створення і реалізації інноваційної продукції з новими споживчими характеристиками, що надає компаніям додаткові переваги над конкурентами на сучасних ринках.

2. *Функція капіталізації* об'єктів інтелектуальної власності, що передбачає перетворення результатів інтелектуальної діяльності у процесі інноваційної діяльності в інтелектуальний капітал підприємств реального сектору економіки, що у складі нематеріальних активів залучається до сфери суспільного відтворення у якості основоположного фактору виробництва і підвищує продуктивність та рентабельність господарської діяльності.

3. *Відтворювальна функція*, у відповідності до якої, ефективна інноваційна діяльність забезпечує неперервне відтворення інтелектуального капіталу, оскільки саме у результаті інноваційної діяльності частина новоствореної доданої вартості акумулюється підприємствами через продаж інноваційної продукції на ринку та використовується для фінансування наступних інвестицій у результати науково-технічної інтелектуальної діяльності.

4. *Трансформаційна функція*, яка зумовлюється тим, що активна інноваційна діяльність зумовлює прогресивні зміни у структурі всієї економіки: модифікується структура продуктивних сил суспільства, змінюється галузева структура економіки і, як результат, формуються передумови для інноваційної модернізації виробництва та переходу економіки на постіндустріальну стадію цивілізаційного розвитку.

Таким чином, у сучасних умовах інноваційна діяльність стимулює технологічну модернізацію виробництва та прискорює

темпи економічного зростання шляхом інтенсифікації та оптимізації процесів нагромадження інтелектуального капіталу та генерування валового внутрішнього продукту.

На жаль, розвиток інноваційної діяльності в Україні зустрічає на своєму шляху ряд перешкод. Недостатня державна підтримка та порівняно низький рівень фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні, а також відсутність ефективних механізмів комерціалізації та господарського обороту результатів інтелектуальної діяльності зумовлюють низький рівень інноваційної активності підприємств реального сектору економіки. Негативний вплив на інноваційну діяльність в Україні кілька років поспіль здійснювала макроекономічна дестабілізація, що стала результатом пандемії COVID-19, а з 24 лютого 2022 р. інвестиції у інтелектуальний капітал та інноваційні розробки фактично припинилися на тлі масштабної російської військової агресії, що спричинила руйнування підприємств та вбивства мирного населення на всій території держави.

Потрібно відзначити, що після завершення війни життєво важливим для України стане питання відновлення промисловості шляхом реіндустріалізації та технічного оновлення промислового виробництва на якісно новому рівні з використанням новітніх досягнень науки і техніки. Саме тому, створення належних умов для розвитку інноваційної діяльності має стати стратегічним пріоритетом державної політики повоєнного відновлення економіки.

Негативні тренди у сфері інноваційної діяльності почали чітко прослідковуватися ще до початку пандемії коронавірусу. За даними Державної служби статистики Укра-

їни у 2020 р. продовжилося скорочення кількості підприємств, які впроваджують інновації. Зокрема, частка зазначених підприємств у загальному обсязі вибірки складала 15,8%, тобто 718 з 4685 обстежених промислових підприємств. Водночас у країнах Європи даний показник перевищує 60%. Впродовж 2020 р. на інноваційну діяльність підприємства витратили 14,2 млрд грн, що становить лише 0,5% від ВВП України [6]. При цьому переважаючою формою інноваційної діяльності у 2020 р. були інвестиції в основні засоби, адже більшість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю здійснювали придбання нового обладнання. У порівнянні з 2015 р. зазначена тенденція ще більше загострилася, адже у зазначений період частка суб'єктів господарювання, які вкладали кошти в придбання нового устаткування, становила 56,7% (табл. 1).

На жаль, у 2020 р. у придбання нових знань, куди відносяться й інвестиції в об'єкти інтелектуальної власності, підприємства інвестували лише 37,5 млн грн. Таким чином, аналіз інноваційної активності промислових підприємств в Україні засвідчує їх низьку зацікавленість у придбанні нових знань. Як наслідок, значна частина акумульованого в Україні науково-технічного потенціалу та інтелектуального капіталу так і залишається незадіяною.

На нашу думку, слід визначити чотири основних фактори, які негативно впливають на розвиток інноваційної діяльності в Україні, а також перешкоджають комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності:

– відсутність належних економічних стимулів для інноваційно активних підприємств щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності та випуску нової для ринку продукції;

Таблиця 1

Динаміка інноваційної діяльності промислових підприємств України

Показник	2015		2016		2020	
	Усього	%	Усього	%	Усього	%
Кількість інноваційно активних промислових підприємств	824	17,3	834	18,9	718	15,8
Витрати інноваційно активних промислових підприємств, млн грн	13813,7	100,0	23229,5	100,0	14220,9	100,0
<i>у тому числі на:</i>						
внутрішні НДР	1834,1	13,3	2063,8	8,9	2449,9	17,2
зовнішні НДР	205,4	1,5	394,1	1,7	469,0	3,3
придбання обладнання та ПЗ	11141,3	80,6	19829,0	85,3	10185,1	71,6
придбання інших зовнішніх знань	84,9	0,6	64,2	0,3	37,5	0,3
інше	548,0	4,0	878,4	3,8	1079,4	7,6

Джерело: розроблено автором за даними [6]

– значна кількість порушень прав інтелектуальної власності, що підвищує ризикованість та знижує комерційну привабливість інвестицій суб'єктів господарювання у інноваційну діяльність;

– відсутність ефективних механізмів фінансово-економічного забезпечення процесів комерціалізації інноваційних технологій;

– низька ефективність існуючих в Україні трансмісійних механізмів, що мають забезпечувати ефективну комерціалізацію результатів інтелектуальної діяльності та їх оперативну трансформацію в інтелектуальний капітал інноваційно активних підприємств.

Наслідком впливу цих негативних факторів є стійке зниження кількості вітчизняних інноваційно активних підприємств протягом останніх років.

Крім того, поряд із погіршенням показників інноваційної активності відбувається скорочення інвестицій у нематеріальні активи загалом та у складові інтелектуального капіталу зокрема. Зазначений факт ще раз демонструє відсутність у вітчизняних компаній стимулів до інноваційної діяльності і фінансування інвестицій у інтелектуальний капітал. Аналіз даних щодо структури капітальних інвестицій вітчизняних підприємств за період з 2007 р. по 2020 р. показав, що з 2010 р. відбувається планомірне скорочення обсягів інвестицій в об'єкти інтелектуальної власності в структурі капіталовкладень підприємств. Не зважаючи на зростання інвес-

тицій у результати інтелектуальної діяльності у натуральному вираженні з 3,04 млрд. грн. у 2010 р. до 3,49 млрд грн у 2020 р., частка інвестицій в зазначений вид нематеріальних активів скоротилася з 1,68% в 2010 р. до 1,3% у 2020 р. [7].

Таким чином, реіндустріалізація національної економіки у повоєнний період на засадах кардинального технічного оновлення виробництва може стати реальністю для України лише за умови активного розвитку інноваційної діяльності та створення державою сприятливих умов для інвестицій у інтелектуальний капітал і комерціалізації інтелектуальної власності [2, р. 211].

На наше переконання, пріоритетними напрямами розвитку інноваційної діяльності в Україні є: формування дієвої інноваційної інфраструктури, яка прискорюватиме трансформацію результатів інтелектуальної діяльності у конкурентоспроможну інноваційну продукцію та технології; запровадження врегульованих нормами національного податкового законодавства фіскальних преференцій для інноваційно активних підприємств, що спрямовані на податкове стимулювання комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності шляхом перерозподілу частини ВВП країни на користь суб'єктів інноваційної діяльності; створення в Україні сучасних механізмів фінансового забезпечення інноваційної діяльності, які задовольнятимуть потреби інноваційно активних підприємств у

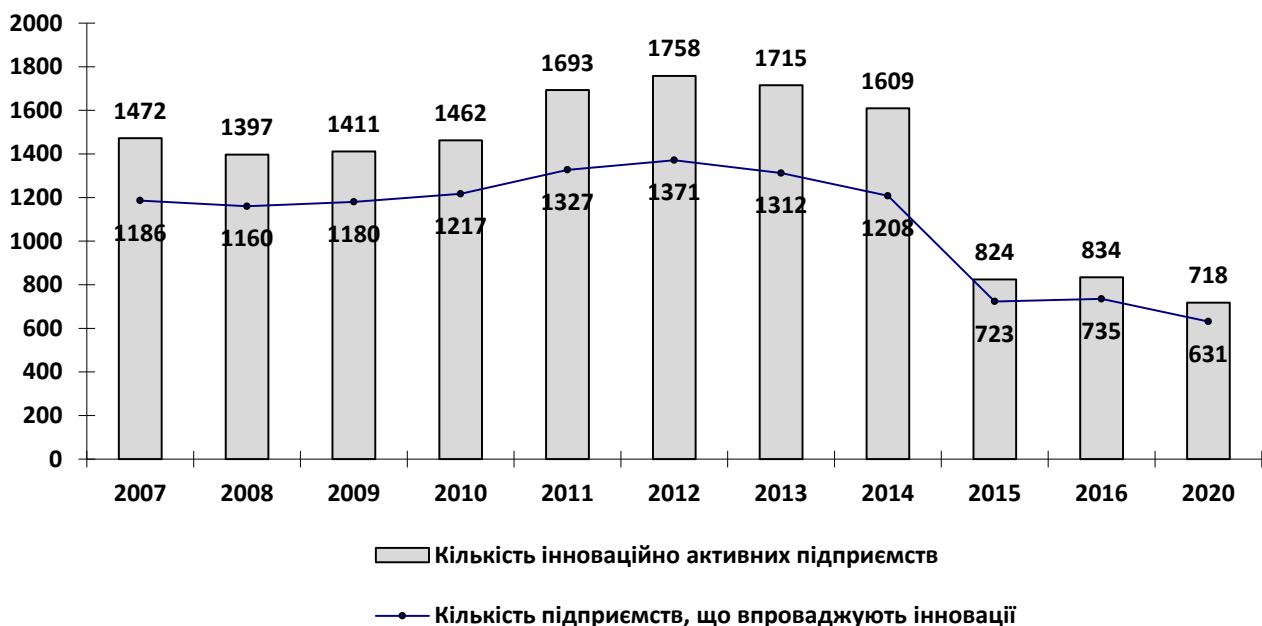

Рис. 1. Інноваційна активність вітчизняних підприємств

Джерело: розроблено автором за даними [6]

капіталі та прискорюватимуть комерціалізацію результатів інтелектуальної діяльності; підвищення ефективності інституційного регулювання та охорони прав інтелектуальної власності, що сприятиме захисту економічних інтересів суб'єктів інноваційної діяльності та у комплексі забезпечуватиме реалізацію науково-технічного потенціалу країни та інноваційного вектору економічного зростання.

Висновки. Результати проведеного дослідження переконливо засвідчили, що впродовж останніх років в Україні відбувається поступове згортання масштабів інноваційної діяльності унаслідок існування системних проблем у галузі державної підтримки, фінансового забезпечення та правового регулювання комерційної діяльності у сфері розробки та впровадження новітніх продуктів та технологій. Зважаючи на те, що ефективна комерціалізація результатів інтелектуальної діяльності та інноваційна модернізація виробництва є об'єктивною передумовою реіндустріалізації економіки, реалізація в Україні комплексної державної інноваційної політики має розглядатися як ключова передумова повоєнної відбудови української промисловості. При цьому, з метою забезпечення реіндустріалізації національної економіки, яка є гостро необхідною у контексті повоєнного відновлення національного господарства, слід виділити чотири пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні.

По-перше, держава має створити належні умови для розвитку інноваційної екосистеми, що включає технологічні та наукові парки, інноваційні технологічні кластери, бізнес-інкубатори та центри трансферу технологій. Зазначені установи мають забезпечити оперативний трансфер технологій від дослідних інституцій до підприємств реального сектору економіки, а також гарантувати комплексну підтримку інноваційних підприємств на кожній стадії життєвого циклу та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Особливо важливу роль відіграють технологічні парки та бізнес-інкубатори, які надають інноваційним підприємствам доступ до матеріально-технічної бази, а також здійснюють фінансову, консалтингову та маркетингову підтримку процесу комерціалізації науково-технічних розробок.

По-друге, в Україні потрібно розвивати спеціалізовані фінансові механізми підтримки інноваційної діяльності, зокрема впроваджу-

вати практику банківського кредитування та проектного фінансування інноваційних компаній шляхом надання пільгових довгострокових кредитів (компенсація процентних ставок, погашення частини кредиту державою), а також надання цільового рефінансування банкам для кредитування інноваційних підприємств терміном до 5 років за пільговою ставкою. Крім того, мають бути створені сприятливі умови для розвитку сек'юритизації інтелектуальних активів, що допоможе інноваційним підприємствам у фінансуванні та хеджуванні ризиків комерціалізації інтелектуальної власності.

По-третє, подальшого удосконалення вимагає національна система охорони прав інтелектуальної власності, що включає декриміналізацію злочинів, передбачених ч. 1 ст. 176 та ст. 177 Кримінального кодексу України з одночасним збільшенням мінімального розміру передбаченого цими статтями штрафу до 500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, а також підвищення ефективності застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єктів інтелектуальної власності шляхом конкретизації в ст. 52 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» та ст. 35 ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» мінімального розміру грошового стягнення [8].

По-четверте, зважаючи на визначальну роль інноваційної діяльності у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки, існують усі підстави для запровадження в Україні відповідної системи пільгових фіскальних преференцій для інноваційно активних підприємств, а саме: запровадження податкових канікул щодо податку на прибуток терміном на 2 роки для новостворених підприємств, що впроваджують інновації та виробляють нову для ринку інноваційну продукцію, а також інвестиційного податкового кредиту щодо податку на прибуток для підприємств, які здійснюють капіталовкладення в об'єкти інтелектуальної власності, шляхом вирахування із суми податкового зобов'язання 25% від вартості набутих майнових прав інтелектуальної власності.

На наше переконання, актуальність проблеми реіндустріалізації економіки України зумовлює необхідність трансформації державної економічної політики у напрямку комплексної підтримки інноваційної діяльності, яка має стати запорукою швидкого повоєнного відновлення вітчизняної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність : підручник. 3-тє вид. Київ : Знання, 2015.
2. Kyrylenko, V., Kniazevych, A., & Golovkova, L. (2018) Innovation infrastructure of Ukraine: assessment of the effectiveness of the action and ways of improvement. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(1), 208–218. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-1-208-218>
3. Никончук В. М. Активізація патентної діяльності як напрям підвищення інноваційного розвитку економіки. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.73>
4. Rogers, E. M. (1983) *Diffusion of innovations*. 3 ed. New York : Free Press.
5. Moore, A. (2003) Intellectual property, innovation, and social progress: the case against incentive based arguments. *Hamline Law Review*, 26(3), 602–630. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1973405>
6. Державна служба статистики України. Наукова та інноваційна діяльність України у 2020 р. : стат. збірник. Київ : ДССУ, 2021.
7. Державна служба статистики України. Капітальні інвестиції за видами активів: щорічні дані. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ibd/kin/arh_kin_u.htm
8. Верховна Рада України. Закон України № 3687-XII від 15.12.1993 р. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>

REFERENCES:

1. Bazylevych, V. D. (2015) *Intelektualna vlasnist: pidruchnyk* [Intellectual property: textbook]. 3rd ed. Kyiv: Znannia. (in Ukrainian)
2. Kyrylenko, V., Kniazevych, A., & Golovkova, L. (2018) Innovation infrastructure of Ukraine: assessment of the effectiveness of the action and ways of improvement. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(1), 208–218. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-1-208-218>
3. Nykonchuk, V. M. (2020) Aktyvizatsiia patentnoi diialnosti yak napriam pidvyshchennia innovatsiinoho rozvytku ekonomiky [Intensification of patent activity as a direction of increasing the innovative development of the economy]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.73> (in Ukrainian)
4. Rogers, E. M. (1983) *Diffusion of innovations*. 3 ed. New York: Free Press.
5. Moore, A. (2003) Intellectual property, innovation, and social progress: the case against incentive based arguments. *Hamline Law Review*, 26(3), 602–630. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1973405>
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2021) Naukova ta innovatsiina diialnist Ukrainy u 2020 r.: stat. zbirnyk [Scientific and innovative activity of Ukraine in 2020: statistical report]. Kyiv: DSSU. (in Ukrainian)
7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2021) Kapitalni investytsii za vydamy aktyviv: shchorichni dani [Capital investment by type of assets: annual data]. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ibd/kin/arh_kin_u.htm (in Ukrainian)
8. Verkhovna Rada Ukrainy (1993) Law of Ukraine № 3687-XII of 15.12.1993 Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli [On the protection of rights on inventions and utility models]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> (in Ukrainian)